

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

גליון ק"ל

שודר בערוץ "קול ברמה" במסגרת התכנית "בית ההוראה"

העלון מוקדש לע"נ גאון עוזנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות פורים

נושאי השיעור:

ציורים של שמש וירח. משלוח לפני פורים. פסלונים בצורת אדם. יצירת צורות אדם וחיות. פורים משולש. קריאת מגילה בפחות מעשרה. זכר למחצית השקל. חצי שקל ישראלי בחו"ל. קריאת מגילה יחד עם הש"ץ. משלוח מנות בלילה. כלים למשלוח מנות. סעודת פורים בערב שבת. כמה משלוחים צריך לתת.

ציורים של שמש וירח

א. שאלה: קניתי סטים של מצעים עבור משלוח מנות לכל העובדים בחברה. כשלקחתי אותם למעצבי מתנות, העירו לי שיש בהם צורות של שמש וקשת בענן, וכן ציורים של ירח וכוכבים, וזה אסור. מה הדין?

תשובת הרב: צורה שלימה של שמש או ירח וכוכבים, אסורה, וצריך להחליף סדינים שיש בהם צורות כאלה. אבל אם הצורה של השמש אינה שלמה אלא חצי שמש, מותר.

ונבאר בהרחבה. מרן בשולחן ערוך (יו"ד סי' קמא ס"ד) כותב: "צורת חמה ולבנה וכוכבים, אסור בין בצורה בולטת בין בצורה שוקעת". כלומר, אפילו אם הצורה אינה בולטת אלא שוקעת, ואפילו רק מצויירת כמו בתמונה, אסור.

הטעם לאיסור נלמד ממה שכתוב בתורה: "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם". ולכאורה לא מובן, וכי מה אפשר לעשות עם הקב"ה?! ודרשו רבותינו במסכת ראש השנה (דף כ"ד ע"א וע"ב) שיש כאן שני

ציוויים שונים: הראשון הוא שאסור לעשות אלהי כסף ואלהי זהב - דהיינו לעשות צורה כלשהי, ואפילו של תולעת או זבוב, כאשר היא נעשית לשם עבודה זרה. והשני הוא שאסור לעשות "אֱתִי", דהיינו, שאסור לעשות צורה כדמות הדברים שבשמים שנמצאים כביכול עם הקב"ה, שהם השמש והירח וכל צבא השמים שמשמשים לפני הקב"ה. וזה אסור אפילו שאינו מתכוון לשם עבודה זרה. **והאיסור הזה הוא אפילו אם אדם מצייר שמש, ירח או כוכבים על דף ואפילו שהציור לא בולט.**

אמנם מן התורה אסור דוקא לעשות או לצייר צורה כזו, אבל **חכמים אסרו גם להשהות ציור כזה בבית מפני החשד.** ולכן אסור לקנות ציור שיש בו שמש או ירח וכוכבים לבית, או לתת אותו במתנה לעובדים.

ולגבי קשת בענן – מרן לא הזכיר את הדוגמא הזו באיסור, וייתכן באמת שמותר.

אבל כתבו הפוסקים שכל האיסור הוא דוקא אם אדם מצייר שמש בשלמותה עם הקרניים שלה, אבל אם אדם

פסלונים ובובות בצורת אדם

אבל יש כאן בעיה אחרת. מרן בשלחן ערוך (יו"ד סי' קמ"א ס"ד) כותב: "צורות שרפים ואופנים ומלאכי השרת וכן צורת אדם לבדו, כל אלו אסור לעשותם אפילו הם לנוי. ואם עובד כוכבים עשאם לו אסור להשהותם". איסור זה הוא מן התורה, וכמו שהזכרנו את דרשת חכמים מהפסוק "לא תעשון אתי", שאסור לעשות צורה כדמות השמשים שמשמשים לפני הקב"ה, ואדם הוא הדמות הרביעית במרכבה העליונה ונחשב לאחד משמשיו של הקב"ה. ולכן יש בעיה לתת את הפסל הזה לצוות שמטפל בילד.

אמנם יש מפוסקי האשכנזים שכתבו שבזמננו אפשר להקל, כי עבודה זרה לא כל כך מצויה היום כבעבר, ורק במקומות מרוחקים כמו הודו ושאר ארצות המזרח עובדים לעבודה זרה, ולכן יהיה מותר לקנות כל מיני פסלונים לנוי. אבל מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף ע"ה בשו"ת יביע אומר כתב שאסור בהחלט להשהות בבית בובות ופסלונים כאלה. וכך אנחנו נוהגים הלכה למעשה.

כל האמור הוא לגבי הפסלון שרוצים להביא לצוות.

אבל לגבי הילדים הקטנים שההורים רוצים להביא להם בובות, בזה כתב מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף בשו"ת יחוה דעת (ח"ג סי' ס"ד) להקל לכתחילה. וטעמו הוא מפני שהילדים משחקים בהן ולא נוהגים בהם בדרך כבוד, ובאופן כזה אין אדם שיחשוד שהבובה הזו עשויה לעבודה זרה. ובשו"ת יביע אומר (ח"ג חיו"ד סי' ח') הרב לא היקל כל כך, וכתב שמי שמיקל לקנות יש לו על מה לסמוך, וטוב להחמיר לא לקנות בובה בצורת אדם שלם, אלא רק חצי גוף עליון, או בובות כאלו שנראות מצד אחד, דהיינו עין אחת וחצי חוטם ויד ורגל.

יצירת צורות אדם וחיות

ג. שאלה: אני מורה לציור ולמלאכה, רציתי לשאול איזה דמויות מותר ליצור עם התלמידים?

מצייר רק חצי שמש, או שמצייר שמש בלי קרניים, אין בזה איסור ואפילו אם נראה שכוונתו לצייר שמש. וכמו שכתב מרן לגבי צורת אדם, שאפילו שאסור לצור צורת אדם, מכל מקום אם צר רק חלק מהגוף, מותר. ולכן, כשרוצים לצייר שמש, מקובל בקרב בני התורה שיודעים את ההלכה הזו לצייר רק רבע עיגול (-תשעים מעלות), ובאופן כזה אפשר לצייר גם קרניים ואין בזה שום בעיה (וע"ע בהליכות עולם ח"ז עמ' רפ"ו).

לסיכום: אסור להשאיר בבית סדינים עם ציורים של שמש או ירח וכוכבים בבית. אבל אם הצורה של השמש אינה שלמה, מותר להשתמש בסדינים כאלו.¹

משלוח לפני פורים

ב. שאלה: האם מותר להביא לצוות הגן בתוך משלוח מנות פסל מקרמיקה בצורת חסיד רוקד, וכן להביא לילדים פסל בצורת בובה. מביאים את המשלוח מנות לגן לפני פורים. השאלה אם מקיימים בזה מצות משלוח מנות?

תשובת הרב: בדרך כלל לא מועיל משלוח שנותנים אותו לפני פורים, אבל אם כן רוצים לתת לפני פורים מכל סיבה שהיא, יש פתרון לכך.

אפשר לומר למקבל שהמשלוח יהיה אצלו בתורת פקדון עד יום פורים, וביום פורים בבוקר הוא יעבור לרשותו, וכך הוא מקיים את המצוה בזמנה. ובהמשך נדבר גם אם מועיל לתת חפצים בתור משלוח מנות כמו ששאלו ההורים.

¹ ומי שרוצה יכול לעיין עוד באריכות בקובץ דמות הכסא (שנת התשנ"ו) בתשובה של ראש הכולל לדיינות בישיבת כסא רחמים הגאון הרב ראובן פרץ שליט"א, ששם הוא כתב על כל הנושא הזה באופן מקיף ומפורט, ושם הוא מחזק את ההיתר בשמש שאינה שלמה.

תשובת הרב: מרן כותב (שם סעיף ו'): "צורות הבהמות חיות ועופות ודגים וצורות אילנות ודשאים וכיוצא בהם, מותר לצור אותם ואפילו היתה הצורה בולטת". מפורש בשלחן ערוך **שמותר לעשות מהדמויות הללו אפילו צורה בולטת, וכל שכן שמותר רק לצבוע אותם על דף.** אבל בצורת אדם יש חילוק. **אם הצורה בולטת, אסור לעשותה. ואם אינה בולטת מותר.**

ובולטת שאמרנו אין הכוונה שהצבע קצת בולט על הדף כמו בצבעי גואש וכדומה, שבזה מרן כותב במפורש שצביעה בסממנים אינה קרויה בולטת. מה שנחשב בולט הוא רק כאשר אדם עושה יצירה ממש, כגון שלוקח חתיכת עץ וצר ממנה צורת אדם.

אמנם יש מחלוקת מה הדין כשהוא צר רק את הראש (עי' ש"ע שם בשם יש מי שאומר), אבל הרבה אחרונים כתבו להחמיר גם בדבר הזה. אבל על כל פנים, **אם אדם עושה רק צד אחד של הפנים [פרופיל] – מותר** (הליכות עולם ח"ז עמ' רפ"ה. וע"ע בשו"ת יבי"א ח"ג חיו"ד סי' ח').

לסיכום: צורות של חיות או אילנות וכדומה – מותר לצור ואפילו שהצורה בולטת. צורת אדם – מותר רק אם הצורה אינה בולטת ממש, ואפילו בראש לבדו יש להחמיר. אבל בצד אחד של הראש יש להתיר. צורות שמש ירח וכוכבים – אסור אפילו לצייר על דף, אבל אם אינו מצייר את השמש בשלמותה – מותר.

פורים משולש

ד. שאלה: אנחנו ירושלמים, והשנה חל פורים דמוקפין ביום שבת. כיצד עלינו לנהוג?

תשובת הרב: בשנה רגילה כולנו יודעים שהערים שאינן מוקפות חומה עושות פורים ביום י"ד באדר והערים המוקפות חומה עושות ביום ט"ו. אבל השנה, היות וט"ו חל בשבת, מצוות הפורים מתפרסות על פני שלשה ימים – שישי שבת וראשון.

ביום שישי קוראים את המגילה ונותנים מתנות לאביונים. זאת מפני שאסרו חכמים לקרוא את המגילה בו ביום, מחשש שמא יבוא אדם לטלטל את המגילה ולהוציאה מרשות לרשות כדי לקרוא בה. וכיון שהקדימו את מקרא המגילה הקדימו גם את המתנות לאביונים, "מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה". כלומר, העניים יודעים שבשעת קריאת המגילה נפתחים הלבבות של האנשים, והם נותנים מתנות לאביונים בעין יפה. וכדי שאנשים יתנו ביד נדיבה הקדימו מצוה זו ליום של מקרא המגילה.

בשבת עצמה מקיימים את המצוות שאינן דורשות טלטול, שהן **קריאת פרשת "ויבא עמלק" במקום המפטיר [ומוציאים ספר תורה נוסף], וכן אומרים בה על הניסים.**

וביום ראשון מקיימים סעודת פורים, וכתוב בירושלמי שהטעם לכך הוא מפני שכתוב במגילה: "ולעשות אותם ימי משתה ושמחה", ומשמע שאלה ימים שלא היו אמורים להיות ימי משתה ושמחה ואנשי כנסת הגדולה עשו אותם לימים כאלה. וכיון שכך, לא שייך לומר את זה על יום שבת שהוא יום של שמחה מחמת עצמו, שכן בו ממילא כולם סועדים ואנחנו לא צריכים שפורים יעשה לנו את היום הזה לשמחה, ולכן דחו את הסעודה ליום ראשון.

וביום ראשון מקיימים גם את **מצות משלוח מנות,** כיון שעיקר הטעם למשלוח מנות הוא כדי שיהיה לאנשים מה לאכול בסעודת פורים, לכן צריך לתת את המשלוח ביום של הסעודה.

יש שכתבו **שרצוי להוסיף ביום שבת מנה מכובדת נוספת לכבוד פורים,** ואם אפשר לעשות כך כדאי מאד. וכן יש שכתבו שאם אדם גר **במקום שיש עירוב יקיים מצות משלוח מנות בשבת עצמה.** ואפילו שדברים אלה

אינם מוסכמים להלכה, מכל מקום מי שיכול להחמיר לנהוג כך תבוא עליו הברכה.

לסיכום: השנה שחל יום ט"ו בשבת, מצוות הפורים לירושלמים והמוקפים נחלקות לשלשה ימים ובכל יום מקיימים שתי מצוות: **יום שישי** – מקרא מגילה ומתנות לאביונים. **יום שבת** – קריאת "ויבא עמלק" ואמירת "על הניסים". **יום ראשון** – משלוח מנות וסעודת פורים.

קריאת מגילה בפחות מעשרה

ה. שאלה: השנה שחל ט"ו בשבת והירושלמים מקדימים לקרוא מגילה ביום שישי, האם חובה לקרוא את המגילה בעשרה או שאפשר גם לקרוא בפחות מעשרה?

תשובת הרב: באמת המשנה ברורה (סי' תר"צ ס"ק ס"א) כתב שכיון שבמקום שלא קוראים את המגילה בזמנה צריך לקרותה בעשרה, הוא הדין גם לערים המוקפות חומה שמקדימים לקרוא ביום שישי שחובה לקרוא בעשרה. ואם קוראים ביחידות לא יברכו על המגילה, גם את הברכות הראשונות. (וכ"פ בשו"ת אור לציון ח"ד פנ"ד ס"י).

אבל החזון איש (סי' קנה אות ב) ומרן הרב עובדיה ע"ה (שו"ת יבי"א ח"ו סי' מו, חזו"ע עמ' רי"ד) חולקים על זה, וכותבים שכיון שזו תקנת חכמים שיקראו את המגילה ביום שישי, אם כן זה זמנה וניתן לקרותה בפחות מעשרה. ולכן **אדם שרוצה לקרוא לאשתו בבית, יכול לקרוא לה את המגילה ביחידות ואין צורך שיבואו לשם עשרה אנשים.**

זכר למחצית השקל

ו. שאלה: עבור מי צריך לתת זכר למחצית השקל?

תשובת הרב: אמנם הרמ"א (סי' תרצ"ד ס"א) כתב שרק מבן עשרים שנה ומעלה צריך לתת, וכמו שכתוב בפסוק "מבן עשרים שנה ומעלה". (וזה עפ"ד רבנו עובדיה מברטנורא במסכת שקלים פ"א מ"ד).

אבל הרב תוספות יום טוב (במסכת שקלים פ"א מ"ד) ועוד אחרונים העירו על דבריו, וכתבו שהרמ"א למד את הדין הזה מהפסוק שמדבר על מחצית השקל שיועדה לעשות ממנה את אדני המשכן, והיא נהגה רק בזמן משה רבנו, ואותה באמת רק מי שהיה מבן עשרים שנה ומעלה היה צריך לתת. אבל מלבד זו היתה עוד מחצית השקל שיועדה לקנות ממנה את קרבנות הציבור של כל השנה והיתה נוהגת לדורות, ועליה נאמר "לכפר על נפשותיכם", ואותה היה צריך לתת כל אחד מגיל שלש עשרה שנה ומעלה, ולזכר המחצית הזו אנחנו נותנים היום "זכר למחצית השקל". הדברים הללו נלמדים גם מדברי רוב הראשונים, ולכן הסכימו האחרונים **שעל כל אחד מגיל שלש עשרה שנה ומעלה לתת אותה.**

מעיקר הדין המצוה הזו נוהגת רק בגברים ולא בנשים, כיון שנשים היו פטורות מלתת אותה. ולמעשה נוהגים להחמיר שגם הנשים נותנות זכר למחצית השקל. הרב משנה ברורה (סק"ה) הביא את דברי האליה רבה שכתב **שהמנהג לתת גם בעד בניו הקטנים², ואפילו על העוברים.** ומצאו לזה רמז בפסוק שכתוב "כל הַעֹבֵר על

² בשנה הראשונה לאחר שנולד בני הבכור ר' אברהם שיחיה, כשהגיע חודש אדר, אבא שליט"א שאל אותי מה עם זכר למחצית השקל עבורו. אמרתי לו שכתוב במשנה שאשה או קטן שנתנו בשבילם מחצית השקל, אינם יכולים להפסיק ועליהם להמשיך לתת כל שנה. והסתפקתי שעכשיו אמנם אני יכול לתת, אבל מי מבטיח לי שאוכל לתת עבורו כל שנה? אולי עדיף לא לתת וככה לא להתחייב? אז הייתי אברך, ואנחנו הספרדים לא מסתפקים בחצי שקל של היום אלא נותנים הרבה יותר. אז אבא אמר, תאמר בלי נדר, וכך לא אתחייב לתת תמיד. (כיון שכל כוונת המשנה היא שזה נעשה לו כנדר, וכשאומרים בלי נדר לא מתחייבים). ודבר שני, כתוב בפסוק בתהלים (קמ"ז, ט"ז) "הנותן שלג בצמר", פשט הפסוק הוא שהשלג יורד כמו נוצות שעפות ברוח, בניחותא ובשקט. אבל המפרשים פירשו פירוש נוסף על דרך הדרש: הקב"ה נותן לאדם שלג כמו הצמר שיש לאדם להתכסות בו מפני הקור. אם יש לאדם הרבה צמר, אז הקב"ה נותן יותר שלג, אבל אם אין לאדם הרבה צמר הוא מקבל פחות שלג. על דרך זה אבא הסביר, שאם אני אתן ואראה לקב"ה שיש לי לתת עבור הילדים הקטנים, הקב"ה גם הוא יתן יותר על פי מה שיש לי, וכך רק ארויח מזה. וברוך ה' מאז תמיד היתה יכולת בידינו לתת מחצית השקל, ויהי רצון שתמיד הקב"ה יתן לנו ללמוד תורה ללא טירדה.

הפקודים", ודרשו "כל העוֹבְר", ללמד שיש לתת גם על העוברים (וע"ע בס' סנסן ליאיר עמ' של"ה).
חשוב לזכור, שצריך לומר "זכר למחצית השקל" ולא "מחצית השקל", כיון שבשאדם אומר "מחצית השקל" הוא נשמע שנודר לבית המקדש.

חצי שקל ישראלי בחו"ל

ז. **שאלה:** לפני כשנתיים עברתי להתגורר בארה"ב, וכולם נותנים שלש מטבעות של חצי דולר עבור זכר למחצית השקל. השאלה שלי היות ועדיין יש לי מטבעות ישראליים, האם עדיף שאתן מטבעות של חצי ש"ח?
תשובת הרב: עליו לתת שלשה חצאי דולר. ונסביר: הרמ"א (סי' תרצ"ד ס"א) כותב "יש ליתן שלשה חצאי גדולים במדינות אלו, כי אין מטבע ששם מחצית עליה מלבד זו". מה כוונת הרמ"א?

הרמב"ם (פ"א מהלכות שקלים ה"ב) כותב שבכל שקל האמור בכל מקום בתורה, הוסיפו עליו חכמים ושיערו אותו כמשקל מטבע הנקרא סלע בזמן בית שני. אבל איך נדע כמה זה שיעור סלע?

מין בשלחן ערוך (יו"ד סי' ש"ה ס"א) כותב שבפדיון הבן פודים בחמשה סלעים, שהם שלשים דרה"ם. ולפי זה כל סלע הוא ששה דרה"ם. וחצי סלע – הוא שלש דרה"ם.

מטבע ה'דרה"ם' היה נמצא במדינות הספרדים, וחכמי הספרדים שקלו אותו וידעו בבירור מה השיעור של שלשה מטבעות כאלה, שהם משקל של מחצית השקל. וכיון שהדרה"ם הוא קרוב לשלש גרם כסף, נמצא שבזמננו נותנים זכר למחצית השקל שווי תשע גרם כסף. האשכנזים לא ידעו מה הוא הדרה"ם, ולא היתה להם אפשרות לדעת כמה גרם כסף עליהם לתת, לכן אמרו שיתנו מחצית מהמטבע הנהוג באותו מקום. אבל עדיין זה מעט מידיאי לשקל של התורה, ולכן אמרו שיתנו שלשה מטבעות של 'חצי' כנגד שלש פעמים 'תרומה' שכתוב בפרשת שקלים. ולפי זה באמת לא משנה איזה

מטבע הוא נותן והעיקר שיתן שלשה מטבעות שקרויים 'חצי', ומה שהרמ"א כתב שיתן מהמטבעות של המדינה אין כוונתו דוקא על מטבעות של אותה מדינה, אלא כתב את סוג המטבעות היותר מצויים לו. זו הכוונה הפשוטה בדברי הרמ"א.

וישנה כוונה יותר עמוקה בדברים הללו. גאון עזבנו תפארת ישראל מן ראש הישיבה שליט"א האיר לנו את העינים בדברי הרמ"א. הרמב"ם (שם ה"ה) כתב שצריך לתת חצי שקל שהיה בזמן משה רבנו, אבל הרמב"ם כותב עוד (שם ה"ו) שאם המטבעות שבזמננו שוקלים יותר מהמטבעות שהיו בזמן משה, הולכים לפי המטבעות שלנו היום. לדוגמא, אם חצי שקל בזמן משה היה שוקל תשעה גרם והיום הוא שוקל ששה גרם, צריך לתת תשעה גרם. אבל אם חצי שקל בזמננו שוקל שנים עשר גרם, צריך לתת כמשקלו היום. ועל פי זה מסביר מן ראש הישיבה שכוונת הרמ"א בזה היא לומר שבמקום שאין אנחנו יודעים כמה משקל השקל של התורה, לפחות ניתן כפי הערך של השקל של אותה מדינה, מפני שפעמים נותנים לכתחילה על פי השקל הזה. (אמנם הולכים אחרי מטבע של המדינה רק לחומרא, אבל יש התייחסות למטבע הנהוג במדינה). ועל פי זה נמצא שכוונת הרמ"א היא דוקא על חצי המטבע של המדינה ולא על איזה חצי מטבע שרוצה. (וע"ע בתשובה בס' סנסן ליאיר רס"י ב').

ולמעשה על אותו אדם לתת שלשה חצאי דולר, שזה המטבע המצוי בארצות הברית, ולא חצאי שקל.

קריאת המגילה יחד עם החזן

ח. **שאלה:** קניתי מגילה מקלף מהודרת. שאלתי היא האם עדיף שאקרא את המגילה בעצמי או שאשמע מהחזן?

תשובת הרב: הבעיה שלכאורה היתה בזה היא שאין כאן "ברוב עם הדרת מלך". אבל כתבו הפוסקים, שביון

שהחזן כן קורא בקול רם ומי שיש לו מגילה מצטרף אליו בלחש, **אין בזה פחיתות של מצות "ברוב עם"**. כך מתבאר מדברי מרן החיד"א (בברכי יוסף סי' רצ"ה סק"ה ד"ה ומה).

אבל עדיין יש כאן שתי בעיות נוספות. האחת היא שלא תמיד האדם שיש לו מגילה קורא אותה כמו שצריך. הרבה פעמים אנשים לא מתאמנים על הקריאה, וכתוצאה מזה יש להם שיבושים ויכולות להיות להם גם טעויות שפוסלות את הקריאה. ולכן **צריך שהאדם ידע לקרוא את המגילה נכון ורק כך יכול לקרוא לבד**.

הבעיה השניה היא שמצד אחד הקורא צריך להשמיע לאזנו, ומצד שני אסור לו להפריע לסובבים אותו לשמוע את הקריאה מהשליח ציבור.

אמנם מרן בשלחן ערוך (סי' תר"צ ס"ב) כתב שאפילו שבקריאת ספר תורה אסור ששנים יקראו יחד מפני ששני קולות אינם נשמעים, מכל מקום בקריאת המגילה אפשר ששנים או אפילו כמה בני אדם יקראו אותה יחד מפני שהיא חביבה ובדבר שהוא חביב אנשים יותר מטים אזנם לשמוע. ולכאורה לפי זה הוא יוכל לקרוא בקול ועם זאת לא למנוע אחרים מלצאת ידי חובה. אבל המשנה ברורה שם (סק"ד) כתב שזה דוקא אם באמת הוא לא מפריע לסובבים אותו, אבל במקום שהוא אכן מפריע והציבור לא שומעים את הקריאה כמו שצריך, אינם יוצאים ידי חובה בקריאת השליח ציבור. וידוע שהיום הציבור רוצה שקט מוחלט וקשה להם לשמוע שני קולות, ואם כן הוא לא יכול לקרוא בקול.

ומצד שני הוא לא יכול לקרוא בלחש עד כדי שלא ישמיע לאזניו, כיון שבזה הוא לא יוצא ידי חובה כלל, וכמו שמתבאר מדברי מרן בשלחן ערוך (סי' תרפ"ט ס"ב) שכתב: "השומע מן הקורא יצא ידי חובתו, והוא שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה. לפיכך אם היה הקורא חרש, השומע ממנו לא יצא". והטעם לכך הוא מפני שבמגילה

צריך פרסום הנס ואדם שאינו משמיע לאזנו לא עושה פרסום הנס בקריאתו. וכותב המשנה ברורה (שעה"צ אות ז) שלפי זה אדם שקורא את המגילה בעצמו, עליו להיזהר להשמיע לאזנו, שאם לא עשה כן לא יצא ידי חובה אפילו בדיעבד (וע"ע בחזו"ע פורים עמ' נה הערה יב). ואם כן נמצא שאדם הרוצה לקרוא את המגילה בעצמו, צריך להיזהר להשמיע לאזנו את כל המגילה תוך כדי שהוא לא משמיע לסובבים אותו. זה דבר שקשה לעשות אותו, ולכן **עדיף שישמע מהשליח ציבור את כל הקריאה**. (וע"ע במה שהאריך בזה מוה"ר שליט"א בתשובה שנדפסה באו"ת ניסן תש"ף).

משלוח מנות בלילה

ט. שאלה: בכל שנה אנחנו רגילים ללכת לבתי החברים, נותנים משלוחי מנות, ממתנים ומקבלים חזרה. השנה עקב המצב חשבנו ללכת בלילה מאוחר להניח ליד הדלת עם פתק קטן עם שם משפחתנו וללכת. האם יוצאים בזה ידי חובה?

תשובת הרב: הרמ"א (סי' תרצ"ה ס"ד) כתב: "ויש לשלוח מנות ביום ולא בלילה". והטעם לדבר הוא מפני שכתוב במגילה "**והימים** האלה נזכרים ונעשים", ולמדו מכאן שכל המצוות צריכות להתקיים ביום ולא בלילה. חוץ ממקרא מגילה שכתוב בגמרא במסכת מגלה (דף ד' ע"א) שצריך לקרותה גם בלילה, כיון שבתפילת אסתר היא אמרה לקב"ה: "אלהי, אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי?!" (תהלים ל' ח'), שהיא התפללה לקב"ה גם ביום וגם בלילה וביקשה שיענה לה. וכיון שבצרות קראנו לקב"ה יומם ולילה, כך גם בהודאות עלינו להודות לו יומם ולילה. והטעם הזה שייך דוקא בהודאה שזו קריאת המגילה, אבל שאר המצוות מצוותן ביום בלבד. ולכן **לא מועיל מה ששמים משלוח בלילה על יד הדלת**.

אבל אפשר להניח את המשלוח בלילה על יד הדלת ולכתוב עליו שהמשלוח מגיע ממשפחה פלונית, ונותנים

להם אותו מתנה רק בבוקר. וכך גם אם המקבלים יכניסו את המשלוח אליהם הביתה בלילה, **על כל פנים הם לא זוכים בו עד הבוקר והשולחים יוצאים ידי חובה בזה.**

כלים למשלוח מנות

י. **שאלה:** בכל שנה כל משפחה מקבלים הרבה ממתקים ויינות ודברים בלתי נצרכים, ולאחר פורים מחפשים דרך איך לגמור הכל קודם פסח. חשבנו לתת חפצים שימושיים כגון מגבות וכוסות וכדומה. מה הדין? **תשובת הרב:** בספר מנות הלוי של רבי שלמה הלוי אלקבץ, כותב שהטעם למצות משלוח מנות הוא כדי להרבות אהבה ואחוה בעם ישראל, ולהיפך ממה שאמר המן "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד". ולפי זה לא צריך לתת דוקא מיני אוכלים ויוצאים ידי חובה גם במתנות וכלים שימושיים.

אבל דעת הרב תרומת הדשן (סי' קי"א) שהטעם למצוה הוא כדי שיהיה לאנשים במה לקיים את סעודת הפורים. ולפי טעם זה לא יוצאים ידי חובה במתנות וכלים. ובאמת גם מן בשלחן ערוך (סי' תרצ"ה ס"ד) כותב שצריך לשלוח שתי מנות של בשר או מיני אוכלים. ומשמע מדבריו **שדוקא במיני אוכלים יוצאים ידי חובה ולא בכלים** (משנ"ב סק"כ. וע"ע בס' סנסן ליאיר עמ' שע"ח).

מי שבכל זאת רוצה לתת כלים, יכול לעשות משלוח מנות שהעיקר בו הוא הכלים והמתנות, **ולצרף להם שני מיני אוכלים.** ומספיק שיצרף שוקולדים וכדומה, ולא צריך שיתן ממש אוכל שמתאים לסעודה. וראיה לכך ממה שכתוב בגמרא במסכת מגלה (דף ז' ע"ב) שמרי בר מר שלח במשלוח מנות 'זנגבילא' שהוא מין תבלין, ולמרות שכשהוא לח הוא ניתן לאכילה, אבל מכל מקום לא עושים ממנו סעודה. והוא הדין לגבי שוקולדים שאפילו שאינם ראויים לסעודה יוצאים בהם ידי חובה.

אגב, פעם נשאל מן ראש הישיבה האם אפשר לתת ממתקים לאדם שאינו אוכל סוכר, והשיב **שמן הסתם**

בני ביתו כן אוכלים סוכר ולכן יוצא ידי חובה בזה (וכ"כ בתשובה בספרו סנסן ליאיר סי' יב).

סעודת פורים בערב שבת

י"א. **שאלה:** תלמידים הלומדים בישיבות מחוץ לעיר, והם מגיעים בצהריים, ואז מתפללים מנחה ויושבים לסעודת פורים ממש לקראת סוף היום. כיצד צריך לנהוג השנה שחל פורים בערב שבת, אם נעשה סעודת פורים יהיה קשה לאכול לסעוד סעודת ליל שבת, ואם אנחנו רוצים לסעוד בליל שבת עלינו לוותר על סעודת פורים.

מה הנכון לנהוג לפי ההלכה?

תשובת הרב: הרמ"א (סי' תרצ"ה ס"ב) כתב "נוהגים לעשות סעודת פורים לאחר מנחה, וערבית יתפללו בלילה. ומתפללים מנחה תחלה בעוד היום גדול, ורוב הסעודה צריכה להיות ביום. ולא כמו שנוהגין להתחיל סמוך לערב ועיקר הסעודה היא ליל ט"ו". המנהג הזה שאנשים מתחילים סעודת פורים סמוך לשקיעה לא השתנה עד היום, ואנחנו רואים שהרבה אנשים נוהגים להתחיל את הסעודה בערך בשעה ארבע-חמש אחר הצהריים וממשיכים לתוך הלילה. **והרמ"א כותב על זה שרצוי לא לנהוג כך אלא לאכול רוב הסעודה ביום פורים, אבל על כל פנים אם עשו כן יצאו ידי חובה.**

אבל השנה שחל פורים ביום שישי זה דין אחר. הרמ"א שם ממשיך: "וכשחל פורים ביום ששי יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד שבת". והמשנה ברורה (סק"י) מבאר שהכוונה היא עד חצות היום, שמעיקר הדין אדם צריך להקדים את הסעודה לשעה זו. זה מה שצריך לעשות לכתחילה, אבל אם אדם לא עשה כן הוא יכול לאכול גם לאחר חצות היום וכמו שכותב המשנה ברורה בהלכות שבת (סי' רמ"ט ס"ק י"ג).

ואם אין אפשרות אחרת, והוא מוכרח לאכול סעודת פורים סמוך לשקיעה. ובאופן כזה הוא יכול לאכול רק

סעודה אחת, והשאלה מה עדיף, סעודת פורים או סעודת שבת.

לכאורה יש פתרון לעשות כמו מה שכתב מרן בשלחן ערוך בהלכות שבת (סי' רע"א ס"ד) שאדם שהתחיל לאכול סעודה מבעוד יום והגיעה השקיעה, אסור לו להמשיך בסעודה עד שיעשה קידוש. כיצד הוא עושה? פורס מפה על הלחם שנמצא בשולחן, ומקדש כרגיל אבל לא מברך ברכת היין, מפני שהוא כבר בירך על היין בתוך הסעודה שסעד עכשיו. לאחר מכן מברכים על הלחם ברכת המוציא מפני שהקידוש היווה הפסק בין הסעודה הנוכחית לזו הקודמת, וממשיכים בסעודה כרגיל. כך בעצם הם אוכלים סעודה אחת שנחשבת להם לשתי סעודות, ויכולים לקיים את שתי המצוות כראוי. ורק חשוב לשים לב שכשגומרים את הסעודה **לא לשכוח להתפלל תפילת ערבית**, וכשהם כמה שכנים בודאי יש להם מנין ויכולים להתפלל כמו שצריך.

אבל מרן הרב עובדיה בשו"ת יביע אומר (ח"א סי' פ"ג אות ד') כותב שעדיין יש בעיה מצד הזכרת "על הנסים" בברכת המזון. שכיון שזו סעודת פורים, צריך להזכיר על הנסים, ומצד שני כיון שחל עליו שבת וגם קדש היום ויצא ידי חובת סעודת שבת, ראוי להזכיר "רצה והחליצנו" כדין סעודת שבת. ונמצא שמזכיר שתי דברים סותרים, גם של פורים וגם של שבת. לכן הנכון שבתחלה יברך ברכת המזון ויזכיר על הנסים, ואחר כך יתפלל ויקדש ויאכל כמו בכל שבת.

כמה משלוחי מנות צריך לתת

י"ב. שאלה: עקב המצב אנחנו רוצים לתת משלוחי מנות בכמות המינימלית ביותר. רציתי לשאול כמה הכמות המינימלית של משלוחי מנות שחייבים לתת?
תשובת הרב: באמת צריך לשים דגש על הענין שהשנה רצוי לא להסתובב ממקום למקום כמו שנוהגים בכל

שנה, כדי שחלילה וחס לא יקרו דברים לא טובים ח"ו עקב במגפת הקורונה. יהודי יקר מארצות הברית סיפר לי שהבלגן הגדול שהיה שנה שעברה בין היהודים שם (שכזכור, לצערנו היה גדול יותר משאר המקומות) התחיל דוקא בפורים, שאנשים הסתובבו מבית לבית וממשפחה למשפחה והתוצאות היו ממש לא טובות והיו סיפורים מצערים. ולכן, חכם עיניו בראשו וצריך למעט במפגשים. ואם כבר אדם הגיע לבית של חבר ונותן לו משלוח מנות, לא ייכנס פנימה וישתדל להתחמק מההזמנות. ומצד שני צריך להיזהר גם לא לדחוק ולהזמין חבר שמגיע לתת משלוח מנות להיכנס פנימה, כי יתכן והוא אינו רוצה להיכנס וכשדוחקים בו הוא נכנס בעל כרחו. מספיק הזמנה נימוסית, ואם הוא מסרב אז לא ללחוץ ולא להפציר.

ולעצם השאלה: כתוב במגילה שעל האדם לתת שתי מנות "איש לרעהו", ומשמע שמספיק לתת לאדם אחד בלבד. ובעצם, **מספיק שאדם יתן לחבר אחד משלוח עם שני מיני מאכל**. ויכול לתת עוגיות ובקבוק יין, שאפילו שהוא משקה נחשב למנה של אוכל. ולא מספיק שראש המשפחה יתן משלוח אחד, **אלא כל אדם שהוא מעל גיל מצוות, בין זכר ובין נקבה חייב לתת לפחות משלוח מנות אחד**. ומצוה לחנך גם את הילדים שמתחת לגיל מצוות שיתנו גם הם משלוחים לחבריהם.

השיעור נמסר ביום ראשון ב' אדר תשפ"א

כמידי יום ראשון בשעה 12 בצהריים בערוץ "קול ברמה"

בית ההוראה פתוח 24 שעות ביממה, בטלפון: 03-5500228

העלון יוצא לאור בחסות

א. משכנתאות – יעוץ המשכנתא הטוב ביותר בארץ

לפרטים: 054-8444095

להצלחת: רמי יצחקיאן, אריאל פלר, יוסי דהמן, אליהו חן ויוסי ברנס הי"ו
לעילוי נשמת: בני בנימין בן ליזי עליזה.

עורך: הרה"ג ר' שלמה נחום שליט"א.

העלון לא הוגה ע"י מוה"ר ונכתב על דעת המערכת בלבד

הצטרפו לאלפים המקבלים את העלון בדוא"ל, שלחו בקשה למייל - A025606532@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר שיעורי מורנו הרב שליט"א

בקו "תורת חיים"

02-5606532

וכן במערכת קול הלשון